

EL MERCAT DE BLATS A LA VILLA DE SOLLER (1466 - 1476)

Els cereals panificables —blat, civada i ordi—, constitueixen els components bàsics en l'alimentació de la població de Mallorca al llarg de l'Edat Mitjana i la Moderna. La variabilitat de les anyades i les deficitàries collites de cereals que periòdicament se reproduïxen en el Regne de Mallorca durant aquests segles donen lloc a fortes crisis demogràfiques que colpeixen greument la població en períodes més o menys regulars degut a una alimentació escassa o a la simple indigència.

Així, per tant, la qüestió de l'abastament de cereals a l'illa es configura com un dels principals i més urgents problemes a resoldre tant pel Gran i General Consell (G.i.G.C.) com pels Consells respectius de cada una de les viles foranes. Les distintes possibilitats d'avituallament provoquen l'enfrontament dels estaments dirigents i són objecte de llargues discussions en el si de les corresponents institucions de govern, i donen lloc a una variada casuística de resolucions, a vegades encertades, a vegades contradictòries, però sempre dirigides a preservar la població dels estralls de la fam.

No obstant això, els historiadors tradicionals han ignorat completament aquests aspectes econòmics i socials, més interessats com estaven en les qüestions institucionals i la història política. Només en el transcurs dels darrers 15 anys els investigadors han encetat el tema, coincidint en assenyalar l'endemicisme d'aquestes deficiències i la profunditat de les crisis demogràfiques corresponents¹. Així i tot, la historiografia del Regne de Mallorca està encara mancada d'un estudi exhaustiu que analitzi en profunditat aquesta problemàtica i, específicament, la incidència de la manca de blats en el conjunt de viles de la Part Forana.

El treball que a continuació presentam pretén ésser una modesta aportació a aquesta necessària anàlisi global, tot situant el problema en unes coordenades espacials i temporals prou concretes: la vila de Sóller en els anys 1470-1476. El període cronològic estudiat, que certament pot ser jutjat excessivament reduït, ha vingut predeterminat per la pròpia documentació existent. Efectivament, el primer llibre de determinacions del Consell que es conserva en l'Arxiu Municipal de Sóller abra-

ça precisament aquestes dates, a partir de les quals es produeix un buit documental de més de 50 anys, només interromput per algunes resolucions individuals poc significatives.

Les dades que ens ha proporcionat aquest llibre sobre la problemàtica dels forments, que afecten a més de la mitat de les determinacions i actes que s'hi contenen, han estat completades amb altres notícies obtingudes en les sèries documentals de l'Arxiu del Regne de Mallorca². Tot plegat, ens han permès configurar la present monografia, que hem estructurat en dues parts prou diferenciades:

- una anàlisi del funcionament del mercat de blats en general, en els aspectes d'abastament, administració, distribució i finançació.

- un estudi el més exhaustiu possible de la conjuntura del període 1470-1476 pel que fa a la producció i avituallament de forments en el territori afectat per les decisions del Consell de la vila de Sóller.

FUNCIONAMENT DEL MERCAT DE FORMENTS

L'abastament de blats

L'actitud prèvia a qualsevol actuació posterior dels òrgans rectors consistia en l'avaluació de la producció anual de cereals en tota l'illa. Aquesta avaluació se realitzava a través dels *manifests* que, prèvia circular del Vicari General, efectuaven els Rectors de cada una de les parròquies de Ciutat i de la Part Forana. Els manifests, que s'havien de realitzar el mes d'agost de cada any, s'assentaven en les declaracions jurades dels muntants de gra entregats en cada parròquia en concepte de delmes, tasques i primícies, expressats en quarteres³ i consignant per separat els blats de les civades i ordis. Després de complimentats, els manifests eren transmesos al G.iG.C. a través del Batle de la vila respectiva.

Una vegada coneguda la producció cerealícola de forma aproximada, el G.iG.C. podia determinar-ne la suficiència o menysfaltença per tal de cobrir les necessitats de l'illa durant l'any agrícola subsegüent. En cas d'insuficiència es disposava a prendre les mesures correctives adients, consignant en acta les quantitats que mancaven i determinant la forma més convenient d'obtenir-les. Al mateix temps, el manifest servia d'orientació a cada una de les parròquies foranes, permetent als Consells respectius habilitar les mesures necessàries per completar l'avituallament.

1.- El sistema més corrent d'aprovisionament de gra era la importació de blats estrangers, que depenia sempre de la possibilitat de procurar-se la corresponent *licència de treta*: permís d'exportació de cereals expedit per les autoritats dels respectius centres subministradors i que depenia en gran part del volum anual de les collites. En anys de producció insuficient pel propi autoconsum era corrent la suspensió de les llicències.

En el cas de Mallorca, el permís de treta era concedit per a tot el Regne i tramitat a través del G. i G.C. Per tant, tot d'una que els Jurats s'assabentaven de la suspensió de la llicència convocaven el G. i G.C. i prenen les mesures pertinents dirigides a la revocació de la suspensió. Començava així un fastigós peregrinar dels Síndics del Regne a la Cort reial establerta generalment en terres del Principat, a fi d'aconseguir del Rei les indispensables provisions que facilitassin l'obtenció de les llicències de treta. Moltes vegades aquestes gestions topaven amb més dificultats de

les previstes i la consecució de la llicència es torbava més del que les circumstàncies podien permetre, tal com ocorregué el 1469 i 1473.

Obtingut el permís, la importació podia realitzar-se de tres formes:

— Per via d'*assegurança*: El Consell de la vila fixava una quantitat de diner per cada quartera de blat en concepte de prima d'importació, anomenada *ajuda*. Al mateix temps, establia el nombre màxim de quarteres que s'havien d'obtenir per aquest procediment, encomanant als Jurats la realització de les gestions oportunes. Immediatament els Jurats feien fer crida pública obrint un termini d'inscripció durant el qual qualsevol persona podia contractar el subministre de les quantitats que volgués. Si el volum a importar era considerable, els Jurats acudien directament a un mercader de Ciutat. En qualsevol cas, se firmava un contracte d'assegurança entre els Jurats i el proveïdor, en el qual s'expressaven les condicions de forniment, especialment la quantitat, el lloc de procedència i el valor de l'ajuda promesa. En el contracte, el mercader se comprometia a proveir el blat dins un termini determinat "salvo just impediment marítim", sota pena de rescissió del contracte i de pagar una quantitat equivalent al valor de l'ajuda per cada quartera ferma que mancàs, amb la garantia de tots els seus béns. En la majoria dels casos, endemés de la quantitat *en ferm*, el mercader contractant solia reservar-se el dret d'efectuar la importació d'una quantitat supletòria, anomenada *de respit*, que gaudia de la mateixa ajuda però que, pel fet de ser facultatiu el seu proveïment, no incorria en pena en cas d'incompliment. Els Jurats, pel seu costat, se comprometien a pagar l'ajuda promesa al mercader de béns propis de la vila, sota la garantia de les seves persones i del seu propi patrimoni. La quantitat promesa com a ajuda depenia tant de la distància i risc que la importació comportava com de les necessitats bladeres de cada moment i de la conjuntura de bones o males collites dels llocs d'importació. En conseqüència, l'ajuda oferida als blats de l'illa —*blats de la terra*— solia ser inferior als forments de fora en circumstàncies normals.

Per al període estudiat, les ajudes acordades per la vila de Sóller, expressades en diners per quartera, foren les següents:

ANY AGRICOLA	LLOC DE PROCEDENCIA		
	MALLORCA	SICILIA	FRANÇA
1471-1472	8-12 d.	—	—
1472-1473	12-16 d.	18 d.	12 d.
1473-1474	30-60 d.	18-24 d.	12-30 d.
1474-1475	12-24 d.	16-48 d.	—
1475-1476	8 d.	—	—
1476-1477	12 d.	—	—

D'acord amb aquestes dades, l'ajuda per forments assegurats se situa als voltants dels 8-12 diners per q^a de blat de la terra o de França i 18-24 diners per q^a de blat de Sicília o Nàpols en períodes que es poden considerar de carestia normal. Però en els anys agrícoles 1473-1474 i 1474-1475, amb una greu crisi de producció i enormes dificultats d'abastament per manca de llicència de treta, els primers arriben a atènyer la xifra de 4 s. per q^a; i fins a 5 s. el blat de la terra mentre s'espera l'afluència de cereal estranger.

Pel que fa a les civades i ordis, procedents sempre de la zona del Pla de Mallorca, no acostumaven a rebre cap tipus d'ajuda, tal com taxativament es feia consignar en el contracte. Però a finals de 1473 i pels motius ja esmentats, la mancança es fa tan constrenyent que el Consell acorda concedir una ajuda de 3 a 4 s. per q^a.

— Per via de *compra*: Incloua també el contracte entre Jurats i mercader però, en comptes de fer-hi constar el valor de l'ajuda, s'hi consignava el preu de compra de cada q^a de forment. En aquestes circumstàncies, el cereal quedava en propietat del Consell. La compra de blats era un sistema menys utilitzat que la concessió d'ajudes, perquè exigia una major intervenció i control per part de la vila com a entitat responsable de l'emmagatzament i administració del gra i, per tant, un major volum de treball pels Jurats.

Els preus dels forments comprats a l'engròs depenien del preu en el lloc d'origen, de la quantitat importada i dels costos de nòlits, assegurances i transport. Les úniques dades precises que hem pogut obtenir sobre aquestes adquisicions estan referides al difícil any 1473-1474 i, en conseqüència, cal donar-les la importància que vertaderament tenen en una conjuntura difícil, però jamai considerar-los representatius de tot el període. Són els següents, expressats en sous per quartera:

DATA	BLAT	ORDI
18/07/1473	23 s. 6 d.	—
08/10/1473	28 s. 6 d.	—
22/10/1473	—	21 s.
07/02/1474	36 s.	23. s.

— Per via d'*ajuda de ventura*: Eren aquelles partides de forment que arribaven a la vila per causes més o menys fortuïtes amb qualsevol mitjà de transport. En aquest cas, no existia cap contracte previ. El comerciant entrava en conversacions amb els Jurats i fixaven de comú acord una certa ajuda per quartera de blat introduïda, que sempre acostumava ser de menor quantia que els blats assegurats. Aquesta forma d'obtenir cereals era subsidiària de les anteriors, utilitzada només en ocasions excepcionals com el 1474.

El règim d'importacions a intervals regulars controlats pel sistema d'ajudes permetia als Jurats assegurar l'avituellament permanent i la fluïdesa en la distribució de cereals. Al mateix temps, la compra directa i conseqüent emmagatzament de blats en la botiga comuna de la vila actuava com a mecanisme de creació de volums cereals de reserva que conferien als Jurats el control i regulació dels preus del mercat, asseguraven l'existència de gra per fer mestall o per panificar en cas d'urgència, i proporcionava als veïns més menesterosos aquelles quantitats de blat precises per al propi consum o per al conreu en règim de fiança, permetent-los diferir el pagament fins a la collita següent.

Els centres d'aprovisionament tradicionals de l'illa eren aquells mercats lligats d'una o altra manera amb la Corona d'Aragó, que han estat estudiats per A. SANTAMARIA: Sicília, Nàpols, Sardènia, Berberia, Aragó, Catalunya i Sud de França. Pel que fa als blats que arribaven a la vila de Sóller, procedien del centre de l'illa i Catalunya —a través de Tarragona i Tortosa, sobretot— si es tractava de quantitats inferiors a les 300 q^a, i de Sicília o de Nàpols si el volum era de més consideració. Els principals mercaders eren mossèn Perot PARDO i mossèn Joan JO-

FRE. En algunes ocasions arribaven partides del sud de França, especialment de Niça. Els blats de la terra, al seu torn, s'obtenien sobretot de Santanyi, Porreres, Robines i Llucmajor, tractant-se en moltes ocasions de partides excedentàries dels delmes eclesiàstics.

El port de Sóller, equipat amb una drassana tancada de murada permanentment guardada per vigies i escoltes pagats per la vila, constituïa un excel·lent punt de descàrrega que facilitava enormement l'avituallament per via marítima. No és estrany, per tant, que el transport marítim monopolitzàs la pràctica totalitat del tràfec cerealícola, sobretot quan es tractava de quantitats considerables procedents de llocs allunyats. En el cas de gra procedent de l'interior de l'illa, el sistema de transport més corrent era el terrestre, controlat per traguiners que transportaven la mercaderia a l'hom de bístia per camins perillosos i poc transitables.

2.- Si la mancança era general arreu de l'illa, el Sindicat de la Part Forana en combinació amb el G. i G.C. comprava una determinada quantitat de blat a l'engròs i feia un *repartiment* entre les viles proporcional al nombre d'habitants, fixant a la vegada la quantitat de diner que havia de pagar cada una. Aquest blat generalment era recollit del magatzens dels mercaders subministradors pels Jurats de les viles respectives que, a la vegada, es curaven d'administrar-lo.

En l'època que estam estudiant se feren al manco dos repartiments. El primer se feu l'any 1471. Tot plegat se repartiren 39.615 q^a entre la Ciutat i la Part Forana en tres tandes. D'aquest volum, la terça part —13.205 q^a— correspongué a les viles. L'altre repartiment se feu el 1474, segons referència que ens proporciona la determinació del Consell de Sóller celebrat el 3 d'agost. És possible també que s'hagués fet un altre repartiment el 1470, però no estam en condicions d'assegurar-ho.

3.- Altre dels mètodes utilitzats era la *pràctica del cors*, emparant-se en un Privilegi Reial autoritzat per Pere IV el 1343 que facultava els Jurats de la Universitat per obligar qualsevol nau carregada de cereals o altres vitualles a descarregar en el moll de Ciutat, pagant al patró el valor de les mercaderies i prèvia autorització del Lloctinent General de l'illa, que no podia negar-la en cas d'extrema necessitat. Aquesta pràctica fou legalitzada el 1374 per altre Privilegi que autoritzava els Jurats del Regne per "armar fustes e constrényer qualsevol naus a descarregar en Mallorques lo formen que porten". El 1401 Martí I clarificava el privilegi anterior establint que, declarada oficialment la carestia, els Jurats podien obligar les naus que navegassin dins la zona marítima compresa entre els caps de Trefalempa i Blanco a dirigir-se cap a Ciutat i descarregar en el moll. En tal cas, el G.iG.C. deslligava els capitans de les galeres contractades pel cors de qualsevol responsabilitat en la que poguessin incórrer a causa de la violència exercida sobre les naus capturades.

La vila de Sóller gaudia també de la potestat d'obligar a descarregar en el port de Sóller qualsevol nau carregada de vitualles i posar aquelles a la venda, prèvia autorització del Batle Reial de la vila, segons privilegi concedit pel rei Martí I datat a Saragossa el 3 d'agost de 1399⁴ i, per tant, és ben probable que en fes ús.

4.- Finalment el 1475 el Consell de Sóller habilita una altra via de subministre al mateix temps que preserva la vila del perill de contagi per la pesta que assolava Ciutat i part de l'illa. El sistema consistí en l'aparellament d'un navili contractat pels Jurats amb la missió de recórrer els ports no infectats i aconseguir la major quantitat de gra possible.

Administració i distribució dels forments

Les partides de blat introduïdes per via d'assegurança o de ventura quedaven en propietat dels mercaders que l'havien importat. Algunes vegades el venien pel seu compte, però generalment solien contractar els serveis de qualsevol botiguer que tingués comerç obert a Sóller. En el contracte el mercader li comanava les partides de blat assegurat per la vila i el botiguer se comprometia a vendre el gra a la menuda "al millor for que ben vist li serà", a canvi d'un percentatge sobre la mercaderia. En cas d'incompliment del contracte, el venedor responia personalment dels deutes i podien ésser-li executats els seus béns o bé posat en presó⁵.

Els forments comprats per la vila eren gestionats per administració i controlats pel Consell. Com a primera provisió, solia llogar una casa o botiga que era utilitzada com a graner. Seguidament nomenava un dels quatre Jurats *administrador* dels blats i li lliurava les claus del graner, quedant a càrrec seu la custòdia, mesurament i posterior lliurament del blat al botiguer en petites quantitats, a canvi d'un salari que oscil·lava entre les 5 i les 8 lliures anuals. Com a *botiguer* solia nomenar-se una altra persona —a vegades un dels restants Jurats—, que havia de vendre el blat a la menuda al preu que fixava el Consell, personalment o a través d'un delegat seu. A canvi, rebia un percentatge per quartera —de 3 a 4 diners— més una quantitat de forment per centenar de q^a en concepte de pèrdues —de 1 a 1,5 q^a—. Els diners obtinguts de la venda eren entregats al Clavari de la vila, que s'encarregava de fer els pagaments corresponents als mercaders respectius. Acabada la mercaderia, el botiguer i l'administrador retien comptes de la seva gestió als Oïdors de la vila que dictaven la preceptiva sentència definitiva.

El preu de venda del cereal fixat per la vila depenia del preu de cost i de les necessitats del moment, així com dels desitjos d'intervenció del Consell en la taxa dels preus del mercat. A través de la documentació que tenim a l'abast, hem pogut establir els preus següents, vigents en la botiga comuna:

DATA	QUALITAT DEL CEREAL	PREU PER Q ^a
03/11/1471	Blat	17 s.
27/09/1473	Blat	30 s.
09/10/1473	Mestall, mitat per mitat	26 s.
09/10/1473	Blat	30 s.
15/01/1475	Blat	27 s.
09/04/1475	Blat	24 s.

En casos d'extrema penúria el Consell optava per efectuar repartiments entre els veïns amb la corresponent satisfacció del seu import. La percepció i redempció de la taxa era obligatòria i anava acompanyada de multes per aquells que intentaven defugir l'obligació. Repartiments d'aquest tipus se feren el 1470, 1471 i 1473.

Finançació dels blats

La negociació dels forments gestionats per administració no era gens problemàtica, ja que s'autofinançaven per si mateixos. La vila els posava en venda a preu

fixe tenint en compte totes les despeses: preu de compra, transport, assegurances, salaris de l'administrador i del botiguer, etc. El mateix ocorria amb els blats reparats per racionament, només que calia tenir en compte, endemés, les despeses derivades de la confecció del repartiment. En qualsevol dels dos casos, els dispendis ocasionats amb motiu d'execucions de béns per impagament —portador de lletres, executor i capdeguaita— eren sufragats pels propis morosos.

El vertader problema consistia en el pagament de les ajudes promeses als mercaders com a prima d'importació. Aquests diners en efectiu passaven a formar part de les despeses generals de la vila, a les quals havien de contribuir tots els sollerics a través de la talla.

La *talla* o *tall* no era més que un impost municipal directe que s'aplicava cada vegada que la vila havia de fer front a despeses immediates com les que ens ocupen. El Consell determinava en cada ocasió el moment més oportú per a la seva recaptació i en fixava la quantitat total. Seguidament es confeccionava la llista cobratòria —el *quern de talla*— en base al patrimoni de cada contribuent i se treia a subhasta la recaptació. A continuació l'adjudicatari de la subhasta iniciava la col·lecta, que havia de ser realitzada en un temps determinat. Les quantitats recol·lectades se depositaven, com de costum, en mans del Clavari.

En èpoques de bones o regulars collites d'oliva, la recaptació no presentava gaires problemes puix que, més prest o més tard, tothom acabava per pagar. Però en cas de males anyades, la qüestió prenia un aspecte molt diferent. El mateix Consell se feia el ronser i diferia tant com podia la resolució de fer el tall o de recaptar els ja acordats, puix sabia que la situació econòmica dels administrats no permetia gaires lleugeresses impositives. Els subministradors de blat, en canvi, necessitaven més que mai moneda corrent per tal de fer front a la importació de noves partides de gra en una conjuntura de demanda que s'havia disparat de sobte. S'iniciava així un estira i amolla entre el Consell que defugia els pagaments i els creditors que exigien la cobrança dels blats subministrats. Després d'un primer tempteig durant el qual els Jurats sol·licitaven contínues moratòries als mercaders, la corda acabava per rompre's i els creditors decidien recórrer a la via executiva.

La clàusula final de tots els contractes d'assegurança establia que del pagament de l'ajuda responien solidàriament les persones i béns propis dels Jurats i de tots els habitants de la vila. Aquesta clàusula legal era la que feien servir els creditors en cas d'incompliment, procedint desseguida a l'execució de béns de qualsevol sollerí, inclosos els Jurats, que queia en mans del capdeguaita expressament enviat a Sóller, el qual procedia a l'embargament i subhasta de penyores. Arribat aquest punt, el Consell deixava de banda qualsevol veleïtat humanitària i passava immediatament a la recaptació dels talls per via executòria. El resultat final d'aquest procés és fàcilment perceptible: major empobriment de la població que, en moltes ocasions, ni tan sols podia licitar en la subhasta de béns dels seus propis familiars i conveïns. En aquest darrer cas, els béns embargats eren traslladats a Ciutat on eren venuts a l'encant públic.

Quan la situació econòmica de la vila i dels habitants esdevenia insostenible, el Consell se veia obligat a recórrer a l'*encarregament de censals*: préstec d'una certa quantitat de diner feta a la vila per qualsevol persona o comunitat a canvi d'un interès anual xifrat entre el 5 i el 8%. Aquest contracte, subscrit davant notari pels Jurats, requeria l'aquiescència prèvia del Lloctinent General, que autoritzava la transacció creditícia per carta. Com a norma general, el Lloctinent solia disposar l'obli-

gatorietat de redempció del censal en un termini de temps no superior a un any, forçant als Jurats a subscriure aquesta clàusula sota jurament evangèlic.

El censal posava en mans del Consell de forma immediata una quantitat fixa de diners en efectiu que li permetia fer front als compromisos imminents i dilatar i escalonar temporalment la recaptació de les talles: però tenia l'inconvenient d'acreditar interès de tal manera que, a la llarga, el blat resultava més car. En efecte, els interessos anuals dels censals encarregats passaven a engrossir els càrrecs econòmics de la vila, liquidats per via de tall. D'aquí que el Consell només recorregués a aquesta mesura en cas d'extrema urgència i que, a son torn, el Lloctinent Gral. imposés condicions dirigides a restringir la utilització d'aquestes vies de finançació, en un moment històric en el qual el deute públic de les viles era exageradament crescut i extremadament gravós per als seus pobladors⁶.

Conjuntura del període 1470-1476

Coneixem a través de les "Actes del G.iG.C." i de la sèrie "Extraordinaris de la Universitat" els manifestes dels blats, que ens proporcionen la producció cereal·lola de l'illa en els anys 1466, 1467, 1468, 1470, 1471, 1472 i 1474, i també l'estimació en quarteres de les necessitats de blats dels anys 1468, 1469, 1471, 1472, 1473 i 1474 d'acord amb l'exposició feta pel Jurat en cap al plenari del G.iG.C.:

Producció segons els manifestes

ANYS	BLATS	CIVADES I ORDIS	NECESSITATS DE BLAT ESTIMADES PEL G.IG.C.
1466	179.800	121.120	?
1467	165.220	118.872	30.000/40.000
1468	139.660	111.920	45.000/50.000
1469	?	?	85.000/90.000
1470	121.273	122.840	?
1471	122.240	134.680	60.000/70.000
1472	158.440	135.460	40.000
1473	?	?	80.000
1474	167.700	150.530	35.000

De l'estadística anterior se dedueix que durant tot el període 1466-1474 la producció de gra de l'illa fou insuficient per abastir les necessitats de consum de la població, amb un dèficit aproximat de 40.000 q^a els anys 1467, 1468, 1472 i 1474 que pràcticament se duplica els anys 1469, 1470, 1471 i 1473, assolint una mancança realment alarmant.

A partir d'aquestes xifres hom pot calcular també l'estoc mig anual necessari per abastir tota l'illa i que se situa als voltants de les 195.000/200.000 quarteres⁷.

Pels mateixos anys, la producció de cereals de la Vall de Sóller expressada en

quarteres fou, segons les dades dels manifestes, les següents:

ANYS	BLATS	CIVADES I ORDIS
1466	1.800	600
1467	1.800	Nul·la
1468	1.400	Nul·la
1469	?	?
1470	1.400	480
1471	?	?
1472	800	480
1473	?	?
1474	1.600	480

Tal com se desprèn de les taules anteriors, el volum de les collides de la comarca de Sóller no sempre guardava relació amb la resta de l'illa. També es dedueix que la producció de blats de Sóller assoleix unes quantitats que suposen entre el 0,5 i el 1'15% del total de l'illa, amb una mitjana absoluta de només el 0,93%; mentre, pel que fa als ordis i civades, els percentatges són encara menors i pràcticament insignificants. En contraposició, la població de la vall estimada en el període immediatament posterior (1482-1497) assoleix la xifra aproximada de 2.000 habitants, equivalent al 3,75/3,85% del veïnatge total de l'illa.

Tot plegat, sembla que les mancances de gra periòdiques i la irregularitat de les collides havien de colpir més forta i intensament la Vall de Sóller, l'estructura agrícola de la qual es basava pràcticament en la producció olivarera en règim de monocultiu extensiu, que deixava pocs terrenys, difícilment cultivables i de baix rendiment, al conreu de cereals i vinya. Per contra, l'oli com a producte de transformació de l'oliva constituïa l'article comercialitzable i/o intercanviable per excel·lència que permetia fer front a les peremptòries necessitats de cereals panificables. D'aquí que les possibilitats d'abastament de pa a la població sollerica venien determinades, en darrer terme, per la conjunció de les bones o males anyades dels dos productes agrícoles bàsics: l'oliva en la pròpia comarca i el gra arreu de l'illa.

Antecedents a la dècada de 1470

A l'albada de 1470 les perspectives no eren gaire optimistes i les collites no s'esperava que superassin les quantitats recol·lectades en els darrers anys. En aquest sentit, els manifestes del quadrienni anterior mostren una conjuntura de producció deficitària no gaire diferent a la de la resta de l'illa.

Endemés, l'any 1467 els termes de Sóller, Deià i Valldemossa se veren afectats per una epidèmia pestífera que havia mantingut totalment isolats els seus habitants. Els responsables del ram sanitari de l'illa havien establert un infranquejable cordó preventiu assegurat per vigies instal·lats en els llocs més estratègics dels passos de muntanya, amb l'estricta ordre d'evitar qualsevol violació de la barrera sota pena de la vida. Aquestes mesures havien impossibilitat el comerç dels sollerics amb la resta de l'illa fins al punt de fer malbé la totalitat dels productes hortícoles i fruiters i bona part de l'oli.

D'altre costat, l'any 1468-1469 fou un any difícil des del punt de vista de l'aviuallament, ja que la llicència de treta de forments de Catalunya no es pogué obtenir fins a principis de març de 1469 després de llargues gestions en la Cort.

Respecte a les accions empreses per pal·liar aquestes deficiències, la manca de fonts documentals ens impedeix fer grans precisions. Únicament sabem que en 1468 els Jurats asseguraren 1.000 q^a de forment a Guillem BOYER, mercader francès, i altres 1.300 q^a del patró de galiota Gaspar SARAGOSSA de Barcelona, i que per pagar-les hagueren de manllevar 300 L. per via de censal al 5% d'interès, quitables abans d'un any. Aquest aport de forment provocà un incident entre els Jurats de Sóller i el Lloctinent Gral., que ordenà l'embargament del carregament de blat fent cas omís del Privilegi de vitualles; acció que determinà que els sollerics sol·licitassin la intervenció reial.

Un bienni difícil: 1470-1471 i 1471-1472

No per entrar en una nova dècada milloraria la producció de cereals. El mes de maig de 1470 ja se preveia "que l'anyada d'enguany serà molt flaca", i així fou en realitat. El G.i.G.C. se vegé obligat a importar ni més ni manco que 100.000 q^a i a fer tres repartiments entre les viles.

De les 13.205 q^a distribuïdes als pobles de la Part Forana tocaren a la vila de Sóller 471 q^a 1 b. 3 a. en la primera partió i 268 q^a en la segona, practicades abans del juny, i 148 q^a 3 b. en la tercera derrama, proporcionades per diversos mercaders⁹. En total li pertocaren 887 q^a 4 b. 3 a., encara que la quantitat presa pels sollerics fou una mica major: 894 q^a 3 b.

Però malgrat aquest "blat de partió de la Ciutat", com anomena la documentació, la vila de Sóller se veu en la necessitat de prendre altres mesures per subvenir la manca de cereals. A finals de juliol el Consell, que havia comprat ja 1.200 q^a a Baltasar i Tomàs ROIG, facultà els Jurats per comprar altres 1.000 q^a de blat que acaben d'arribar al port amb el bergantí d'En BERARD, més 200 ó 300 q^a que estan a punt d'arribar i altres 100 q^a de blat de la terra. A finals d'agost torna facultar-los per assegurar fins a 1.000 q^a de forment de fora Mallorca.

Com a darrera provisió convénen amb Francesc ARBONA que tengui oberta botiga des de principis d'agost fins a S. Miquel, per vendre tot el blat necessari a l'abastament de la vila. L'adquisició del blat, que podia vendre al preu que volgués, corria a compte seu, amb l'única condició que havia de ser cereal recol·lectat a l'illa.

Poc havia de millorar la situació l'any 1471 a jutjar per la minsa producció que mostren els manifestes, sobretot en contraposició a l'excel·lent recol·lecció que, segons notícies arribades al G.i.G.C., s'havia obtingut a Sardenya, Sicília i Nàpols.

No obstant això, la vila de Sóller no tendria aquest any cap problema d'aviuallament, sinó més bé d'administració i finançació. Les quantitats de cereal comprat o assegurat pels Jurats anteriors havien estat excessivament elevades i es troben ara amb uns excedents difícils d'avaluar però suficients per garantir l'abastiment de l'any subsegüent.

Aclarit a finals de juliol l'estoc de blat amb el qual podien comptar, en base al contrast del volum que teòricament havien repartit entre la població i les quanti-

tats que realment havia pres cada habitant, els Jurants reben la missió de fer-se càrrec dels blats assegurats que encara estan en poder dels mercaders particulars.

Immediatament els Jurats procedeixen a administrar i donar sortida a aquells blats prenint, a la vegada, extraordinàries mesures de control:

— Acorden repartir per quota obligatòria 1.000 q^a de la botiga comuna i comunicar-ho a la població mitjançant crida pública, amb l'exigència que "ningú no pugui prendre ni menjar d'altre blat fins hagen presa la sua partió", sota amenaça de ser-li embargat aquell.

— Obliguen a tots els moliners a prestar jurament a través del qual se comprometen a no moldre blat de particulars si aquests no han pres abans la seva porció.

Per distribuir aquest blat partit és elegit Antoni STADE, moliner, que se compromet a tenir-ne botiga cobrant un salari de 4 d. per q^a més 1,5 q^a per centenar. A canvi, ha d'anar entregant al mercader mossèn PARDO els diners que resultin de la venda, passant comptes amb ell cada vuit dies i entregant als Jurats els albarans corresponents. El blat li era lliurat en remeses de 50 o 100 q^a, prèviament mesurades per Francesc ARBONA, designat ara administrador dels forments¹⁰.

El mes de novembre, vist que encara queden en el graner unes 410 q^a, el Consell acorda segregar un pallol de 200 q^a i entregar-lo de 25 en 25 q^a a Pere FRONTERA per a que les vagi venent al preu de 17 s. la q^a, amb les mateixes condicions i salari que l'altre botiguer.

Tot i això, el problema més greu era el cobrament dels blats repartits entre la població, qüestió prèvia a poder satisfer les quantitats degudes als mercaders que els havien subministrats. Però la producció olivarera de 1471 havia estat molt dolenta i els sollerics, mancats de diners, donaven llargues a l'hora de pagar les respectives taxes. Així, per tant, la provisió del Consell del mes de març de 1471 tenia com a objectiu aconseguir que tothom prengués la respectiva quota de blat i la pagàs religiosament, encomanant als Jurats que conjuntament amb el moliner Antoni STADE vagin entregant a domicili les quantitats de gra pendents de recollir pels particulars i els obliguin a satisfer-ne l'import o bé procedixin immediatament a penyorar-los.

Mentrestant, els Consellers decideixen liquidar les existències que encara resten en la botiga comuna mitjançant un nou repartiment entre els veïns al preu que sia, sols que el blat se tregui del graner desseguida.

Malgrat les bones intencions, arriba el moment d'elegir els nous Jurats i Consellers i segueix havent-hi un bon grapat de deutors a causa dels blats partits. En vista d'això el 26 de maig el nou Consell, decidit a donar una solució definitiva a l'assumpte, mana fer una crida concedint als morosos un darrer termini de 24 hores per què cada qual prengui la seva porció, sota amenaça de fer-los pagar les despeses del cobrador executiu, capdeguita i altres. Per executar l'acord són nomenats exactors el moliner Antoni STADE i Joan ARBONA del Portal els quals, sota la promesa formal i la garantia de tots els seus béns, se comprometen a realitzar les funcions següents a canvi d'una retribució de 20 d. per lliura recaptada:

— Cobraran els diners endarrerits dels blats que, per qualsevol raó, encara estiguin pendents de recol·lectar, des d'aquell dia fins al mes de novembre.

— Abans de 15 dies alliberaran l'esclau de Francesc ANDREU, posat en presó per deutes de blats del seu amo, pagant el rescate dels diners que hauran cobrat¹¹

— Durant el mes de juny entregaran com a mínim 50 lliures, i la resta per S. Andreu del mes de novembre.

— Hauran d'entregar les quantitats col·lectades a aquelles persones de Ciutat que els Jurants indicaran, podent cobrar 5 sous de dieta cada vegada que hi aniran.

Els exactors comencen desseguida la tasca, però no els serà possible realitzar-la. A finals de juliol se dirigeixen als Jurats denunciant que "jatsia amb suma diligència treballen e hagen treballar e exigir a haver los dits deutes fins ací per la gran inòpia dels deutors dels dits blats no poden haver ni aconseguir d'aquells paga", veient-se obligats a segrestar-los sense que les penyores subhastades trobin ditor. En conseqüència, supliquen els sia concedit permís per treure els béns de la vila i vendre'ls a l'encant de Ciutat. Els Jurats, allunyant responsabilitats, responen que ells i el Consell "los havem fets llevadors dels dits deutes e los havem donada potestat llarga, els n'havem fets comissaris que executen e fassen lo que bé els vendrà en vendre dites penyores en aquella manera que coneixeran que pus prestament podran haver manera de diners per a pagar los dits deutes". Estimulats per aquesta resposta, els exactors continuaran la seva tasca obtenint laboriosament els diners i pagant de mica en mica els forments als mercaders de Ciutat.

La única compensació que obtingué la vila aquest període fou que, estant les botigues excedents de blat, no calgué comprar ni assegurar-ne d'altre fins la collida de 1472. Tan sols el 14 d'octubre de 1471 el Consell acorda comprar 200 q^a de blat en ferm i 100 q^a de respit del forner de Ciutat Bernat PORTES amb l'ajuda de 8 d. per q^a destinades a llavor, subministrables per S. Martí, abans de començar la sembra.

L'any agrícola 1472-1473, un exemple corrent d'insuficiència bladera

El manifest dels blats corresponent a la vila de Sóller no proporcionava el 1472, al contrari que la producció total del Regne, una collida superior a la dels anys anteriors; més bé al contrari, les 800 q^a de blat i les 480 q^a d'ordi i civada suposen la més escassa de les conegudes en aquest període.

En conseqüència i en execució de l'acord del Consell celebrat tres mesos abans, el 25 d'agost el mercader Pere JOFRE assegura als Jurats el subministre de 2.000 q^a de blat de Nàpols —200 q^a més o menys—, portat i posat en la botiga de Sóller per ser venut a la menuda, la mitat abans de mitjan octubre i la resta abans de Nadal. Les despeses i el risc corren a compte de son pare, Joan JOFRE, que se constitueix en fiador. Els Jurats, a canvi, li prometen una ajuda de 18 d. per q^a. Cas de no poder complir el contracte, Pere JOFRE i son pare responien de les quantitats que mancassin, juntament amb els danys, messions i interessos corresponents i 5 s. de peatge diaris. El contracte, ratificat i firmat per Joan JOFRE, fou refrendat per unanimitat en el Consell celebrat el 30 del mateix mes.

Amb aquest volum de blat italià assegurat, la vila no se considerava encara suficientment abastida per tot l'any, de manera que el 27 de setembre el Consell resol assegurar altres partides de blat de la terra oferint una ajuda de 12 d. per q^a. Aquesta ajuda, extesa el mes següent també als blats de França i de Tortosa, permetrà als Jurats d'obtenir un total de 750 q^a de producció illenca subministrades proporcionadament al llarg de la primera metat de 1473¹².

La greu crisi de l'any 1473-1474

Novament la producció de blats de 1473 manifestava una escassetat alarmant. En una primera avaluació realitzada a finals de juny el G.iG.C. s'assabentava que serien necessàries a l'abastament del Regne unes 80.000 q^a, exactament el doble que l'any anterior. Endemés, la carència de forments afectava també als centres d'abastament habituals, que havien suspès totes les llicències de treta. Per consegüent, el G.iG.C. hagué de prendre mesures immediates i urgents:

— D'un costat, envia al mossèn Perot PARDO i a Mateu RIERA amb dues galeres a fi que recorrin els ports dels Regnes de Sardenya, Sicília, Nàpols i altres àrees de proveïment per tal d'obtenir el forment necessari, després de procurar-se els corresponents permisos d'exportació.

— De l'altre, contracta els serveis de les naus armades patronejades per mossèn Huguet de PACHS i mossèn Jordi SUREDA perquè practiquin el cors a compte del Regne de Mallorca apoderant-se de tot vaixell que transporti queviures.

A l'entretant, els mesos de juny i juliol els Jurats de Sóller elegits de fresc quedaren autoritzats per assegurar tot aquell blat de la terra que creguin necessari amb la recomanació de que sia "en aquella millor raó que haver lo poran".

Informat també que l'anyada de l'illa seria insuficient, el Consell considera necessari abastir-se de blat de fora i acorda facultar els Jurats per contractar la importació assegurada d'un 2.000 q^a. Així, idò, a mitjan juliol els Jurats acorden amb mossèn Perot PARDO el forniment de 2.100 q^a de blat sicilià amb l'ajuda de 2 s. per q^a, a servir abans d'octubre, ampliades poc després a altres 200 ó 300 q^a més i afegint la clàusula que si els Jurats volen administrar directament tot aquell blat, puguin comprar-lo al mercader a 23 s. 6 d. la q^a.

Els Jurats ja tenien previst per aquell any la gestió directa de l'avituallament blader i la consegüent habilitació de graner i dels funcionaris pertinents. Així, per tant, el mes de setembre acorden llogar la botiga del Jurat Jaume de CANALS que, a la vegada, exercirà d'administrador i rebrà un salari de 6 L. anuals en recompensa dels treballs. Com a botiguer encarregat de vendre el blat a 30 s. la q^a i entregar els diners al Clavari Miquel CEQUENAL és elegit el també Jurat Jaume CODONYER, que rebrà de l'administrador el blat brut en partides de 25 q^a i serà responsable de porgar-lo i retre compte de les porgueres als Jurats. A canvi, rebrà 4 d. per q^a i 1,5 q^a per centenar.

Com a primera mesura i tot esperant el contingent de blat de mossèn PARDO, es posen a disposició de l'administrador les 400 q^a del delme de Robines comprades a Baptista ROTLAN i Miquel MOYA i altres 100 q^a d'ordi espriu¹³.

A principis d'octubre els Jurats i Consell reben de mossèn PARDO una carta en justificació de la impossibilitat de complir el contracte subscrit amb ells, justament fonamentat en l'esmentada suspensió de llicències a tot l'àmbit de la Corona d'Aragó. En la mateixa carta els assabentava de la missió encomanada pel G.iG.C. a ell i a Mateu RIERA abans esmentada, en virtut de la qual el mercader oferia els seus serveis a la vila de Sóller per si el Consell creia oportú prorrogar el contracte anterior, comproment-se a subministrar les quantitats estipulades amb l'increment de 5 s. per q^a. Fonamentava aquest augment en el preu que assolia el blat en els mercats sicilians i napolitans — aproximadament 21 s. 5 d. la q^a — més els nòlits, assegurances i altres despeses menudes que suposaven de 7 a 8 s. per q^a. Mossèn

PARDO acabava la carta indicant als Jurats que si acordaven acceptar la proposta no calia redactar un nou contracte sinó simplement que se desplaçassin a Ciutat per prorrogar l'anterior afegint-hi l'augment esmentat; però que, si no l'acceptaven, ell no tendria cap inconvenient en rescindir-lo, ans al contrari "més útil serà que no ho prengau, que açó fas per fer-vos-ne gran socors e pler e servei e per treure-us de congoisa", just que li contestin com més prest millor.

Vista la situació compromesa que creava aquesta carta en funció de la "necesitat e opressitat" de blats existent, la decisió del Consell no es fa esperar i, reunits el dia següent, en absència de 4 Consellers, acorda una sèrie de mesures d'urgència:

- Ratificació del contracte subscrit amb Mossèn PARDO d'acord amb la clàusula suggerida per aquell.

- Concessió de potestat als Jurats per comprar tant de blat i ordi com entenguin sia menester de qualsevol part i al millor preu que podran obtenir¹⁴.

- Cancel·lació del contracte d'administració fet amb el Jurat Jaume de CANALS, encomanant-li que transporti a la botiga de la casa de N'ALOU tot el blat que resta. Seguidament encomanen una clau de dita botiga a l'esmentat CANALS i una altra al Jurat Pasqual PERPINYA, amb l'ordre expressa d'actuar obligadament en conjunt i de lliurar el blat únicament al botiguer Jaume CODONYER a fi d'evitar frauds i pèrdues.

- Preparació de mestall, mitat ordi i mitat blat, per vendre a 26 s. la q^a.

- Racionament del blat en la forma següent: el botiguer lliurarà forment o mestall al moliner Antoni GARAU qui, sota jurament, se compromet a fer-ne farina, pastar i coure pa entregant-lo novament al botiguer que s'encarregarà de vendre'l a raó d'un sol pa per persona.

A principis de novembre la situació segueix essent molt apurada i el Consell acorda comprar tot el gra que faci falta oferint a cada traginer un màxim de 4 s. per q^a de civada, i 5 s. més un almud de civada per a la bístia per cada quartera de blat. Al mateix temps, comissiona a Pere MIR perquè vagi als pobles del Pla a comprar al manco 100 q^a d'ordi i al Conseller Gabriel MIRO a Ciutat per negociar amb mossèn Salvat SUREDA la compra de tots els cereals que podrà¹⁵. Finalment, els darrers dies de novembre acorda oferir una ajuda de 2 s. 6 d. fins a un màxim de 800 q^a de blat de França.

El 9 de desembre arriba, per fi, el navili de mossèn PARDO al port de Sóller carregat de blat. El Consell, reunit el mateix dia, delega als quatre Jurats i als Consellers Bartomeu MASSACH, Bartomeu VIDAL i Pere FRONTERA per descarregar-lo i prenr-ne un màxim de 1.400 q^a en cas que estingui en bones condicions. A la setmana següent els Jurats se constitueixen en la botiga de N'ALOU on han emmagatzemat el forment i, en presència de tres testimonis, l'escriu Mateu PALOU aixeca acta d'haver rebut de N'Antoni ROSSAS, macip de mossèn PARDO, 1.028,5 q^a brutes de blat de Sicília¹⁶.

Tot seguit nomenem administrador al Jurat Pasqual PERPINYA, amb un salari de 8 L. al final de l'administració, i botiguer a Cristòfol PALLICER perquè el vengui a 30 s. la q^a baix jurament que "no'n comprarà d'altre lloc ni vendrà altre blat sinó aquell, ni darà a altres persones fora del batliu", comproment-se a pagar el blat a mossèn PARDO a mesura que el vagi venent, més aquelles 63 L. 14 s. 6 d. que encara se devien a Baptista ROTLAN per les 400 q^a subministrades mesos enrera. El blat se li entregarà en partides de 50 q^a netes i cobrarà un salari de 3 d. per q^a i una q^a per centenar. Dies després els Jurats extremen el control sobre

el botiguer, obligant-lo a vendre el gra en la botiga de Jaume CODONYER i no a ca-seva, de tal manera que “a l’hora que ell voldrà tancar la dita botiga, que (el Jurat PERPINYA) hi tinga una altra clau amb l’altra tancadora, e que estiga tancada fins que torn obrir, e així estiga lo dit Cristòfol obligat a vendre lo dit blat així com ha promès, lo qual hi haja estar personalment e no altra persona”. Al mateix temps, acorden comprar 50 q^a d’ordi espriu per fer mestall a raó d’un terç d’ordi i la resta blat i entregar-lo al botiguer perquè el vengui a preu de cost¹⁷.

Abastida la vila, el Consell retirà als Jurats la facultat de comprar o assegurar blats, amb algunes excepcions. Però el mes de febrer de 1474, “per la gran necessitat e inòpia de forment en que la dita Universitat està”, novament comissiona als Jurats perquè contractin amb el mercader Joan JOFRE el forniment de 300 q^a de blat de Sicília al preu de 36 s. la q^a i altres 300 q^a d’ordi espriu a 23 s. la q^a, i si mossèn JOFRE vol aportar més forment, que li ofereixen una ajuda de 18 d. per q^a. És ben probable també que a finals de juliol el G. i G. C. i el Sindicat Forà acordassin fer un repartiment entre els pobles de l’illa¹⁸.

Cap a la recuperació: anys 1474 a 1476

Tot plegat arriba la collida de 1474 i els resultats proporcionats pels manifests, si bé mostren una sensible milloria respecte a l’any precedent, segueixen essent descoratjadors. El problema aquest any, tal com ocorregué el 1467, era d’índole econòmica: les arques del Regne estaven totalment exhaurides i els seus pobladors en una situació de pobresa galopant degut a una conjuntura desfavorable que s’estava allargant massa. Tant és així, que els mercaders no se fiaven de la seva solvència i exigien l’aval personal dels Jurats del Regne com a garantia de les ajudes oferides.

Les perspectives de la vila de Sóller no eren gaire diferents. Ja a finals de juliol el Consell acordava contractar un total de 2.000 q^a entre blats de la terra i de fora, brindant una ajuda de 12 d. per q^a als primers i de 16 a 18 d. als segons.

Dos mesos després els Jurats només havien pogut obtenir 300 q^a en ferm i altres 100 q^a de respit i el Consell, reunit el 9 d’octubre, acorda igualar a 2 s. l’ajuda de qualsevol classe de blat, més 10 d. per q^a per cada llegua als traginers qui aportassin blat del país. Aquest augment proporcionà a la vila al manco altres 400 q^a en ferm i 350 q^a de respit dins el primer trimestre de l’any següent¹⁹; més un contracte amb mossèn PARDO de 500 q^a de blat d’ATTANES amb l’ajuda de 4 s. per q^a subministrable per Nadal.

Arribat el mes de gener de 1475 i no havent mossèn PARDO complit el compromís dins el termini determinat, el Consell resol rescindir el contracte i comprar 200 q^a a mossèn Ramon de SANTMARTÍ que tot seguit entreguen al botiguer perquè el vengui a 27 s. la q^a. Pel mes d’abril, quedant encara certa quantitat en la botiga, manen al botiguer que el tregui a la venda a 24 s. la q^a, prohibint als altres venedors el despatx de blat fins que el de la botiga no s’hagi acabat.

El darrer dia d’abril arriben noves que a Ciutat hi ha pesta i que la gent fuig cap als pobles. Es tracta, per tant, de la situació inversa a la de 1467. Reunit en sessió d’urgència, el Consell de Sóller acorda unes severes mesures de prevenció establint un fort cordó sanitari mitjançant vigies que controlaven els accessos a la vila, decidits a aïllar-se de la resta de l’illa. Paral·lelament, prenen les disposicions necessàries per arramassar el suficient volum de blat que els permeti resistir una in-

comunicació voluntària que se preveia llarga:

— Primerament compren a mossèn PARDO i a Mateu RIERA certa quantitat de blat que depositen en mans del Jurat Guillem CORRO, anomenat administrador. Antoni GARAU, altre dels Jurats, exercirà de botiguer i vendrà el blat al detall o el cedirà a fiat a aquelles persones que els Jurats indicaran, amb les garanties corresponents. Els Jurats, que no volen tenir responsabilitats respecte del blat que administraran, obtenen del Consell garantia d'indempnitat tant pels blats fiats com per les possibles pèrdues per la mala qualitat del gra. Tot seguit, encarreguen al botiguer el cobrament abans de Tots Sants dels blats que hauran donat a espera i, després d'aquest terme, l'execució dels béns dels morosos fins a S. Andreu amb el premi de cobrança de 2 s. per lliura.

— En segon lloc, escriuen a mossèn Lluç PONS, que es troba a Barcelona per feines de la vila, i li encomanen que procuri l'assegurança d'unes 300 q^a de forment amb l'ajuda de 18 d. per q^a.

Aquestes mesures sembla que foren suficients al manco fins al rellevament dels Jurats i Consellers.

Les dades que hem pogut obtenir per l'any 1475 i següents són ben poques. Els llibres d'Actes del G.i.G.C. i els Extraordinaris de la Universitat de 1475-1478 no es troben a l'Arxiu del Regne de Mallorca, i els acords del Consell de Sóller són més bé escassos. Desconeixem, així, la producció cerealícola de l'illa i les mesures preses per pal·liar-la.

Pel que fa a la vila de Sóller, la collita de forments no fou tampoc suficient en aquest any, de tal manera que poc després de jurar el càrrec, els Consellers faculten als Jurats per obtenir tot el blat necessari. Aquesta facultat cristalitzarà en l'assegurança de 500 q^a a principis de juliol i la contractació dels serveis d'un vaixell que recorri els ports de l'illa no infectats per la pesta a la recerca de blats per compte de la vila. Pel mateix temps, el Consell aconsegueix recuperar de mossèn PARDO aquelles 400 q^a que se n'havia duit de Sóller per estar podrides.

Fins al gener de 1476 no es torna prendre cap acord al respecte. Aleshores encara persistia l'epidèmia a Ciutat i és ben possible que pràcticament tota l'illa es trobàs en quarentena. El Consell de Sóller, mancat de blat, comissiona a cinc persones per anar a Ciutat i comerciar olis a canvi de blat, essent-los concedida una ajuda de 2 s. per q^a de blat i 18 d. per q^a d'ordi. Tan elevada ajuda dóna a entendre que les necessitats eren apressants i la mercaderia difícil d'obtenir. Abans de partir, els comissionats havien de prestar jurament que "no aportaran robes velles ni noves ni de ninguna condició", per tal de preservar el cordó sanitari. El risc que comportava la missió feu reconsiderar la proposta a algun dels designats, de tal manera que només tres d'ells acceptaren l'encàrrec²⁰.

A mitjan febrer els Jurats esperen un carregament de blat d'unes 300 q^a que ha de venir per mar. El Consell, reunit el dia 18, acorda, amb l'oposició de 4 Consellers, assumir les despeses de transport des del port fins al nucli urbà i facilitar al mercader Joan BALLESTER la utilització gratuïta de la botiga comuna fins que l'hagi venut tot.

Les collides de 1476, tant de cereals com d'oliva, representen un sensible alleujament de la situació respecte dels anys anteriors, segons se després de les dades arreplegades.

Tot i això, no comptam amb cap determinació relacionada amb l'aprovisionament de forments —cosa que pot constituir un símptoma optimista—, i només tres

contractes d'assegurança per un volum total de 825 q^a en ferm i 20 q^a de respit, més 300 q^a d'ordis, distribuïts al llarg de l'any agrícola 1476-1477. En els tres casos, l'ajuda promesa és de 8 d. per q^a de blat i no res pels altres grans; afegint la vila, en alguna ocasió, el dret a emprar de franc la botiga comuna com a depòsit de grans del mercader²¹. La poca entitat de l'ajuda oferida —la més baixa del període— i la minsa quantitat de gra assegurat ens fan pensar en una collida cerealícola més que regular.

Per altre costat, l'anyada d'oliva se presentava força bé i es preveia una collida abundosa i una producció d'oli important²².

Però la recuperació no durarà gaire. Els anys següents tornaren ser deficitaris en producció de cereals i l'abastament un calvari pels responsables de l'avitual·lament. La dependència quasi exclusiva respecte de l'oli i la producció tradicionalment deficitària de blat seguiran essent, per molts d'anys, els eixos als voltants dels quals girarà l'economia sollerica.

PLACID PEREZ I PASTOR

NOTES

1. Entre d'altres, es poden consultar els articles d'Alvaro SANTAMARIA ("La época de Fernando el Católico y la Germania" en HISTORIA DE MALLORCA coordinada per J. MASCARO PASARIUS. Tom III, p. 269-295.- Palma, 1970) i de José JUAN VIDAL ("La evolución de la producción agrícola de Mallorca durante la Edad Moderna. Fuentes y problemas de su estudio" en revista MONEDA Y CREDITO n° 145, p. 67-99.- Madrid, juny 1978).

2. Les sèries i signatures consultades són les següents:

ARXIU DEL REGNE DE MALLORCA (ARM):

Actes del G.J.G.C.: AGC-10

Extraordinaris de la Universitat: EU-12 a EU-15

Suplicacions de la Cúria de la Governació: SuCG-38

Lletres comunes: AH-188 a AH-190

Clavaris de la Part Forana: AH-3975 a AH-3978, AH-3982, AH-3983, AH-4124 a AH-4132 i AH-4143 a AH-4150

Notaris: M-10

ARXIU MUNICIPAL DE SOLLER (AMS):

Determinacions de Consell: S-1

Dades i rebudes de Clavaris: S-1036 a S-1038

3. QUARTERA: mesura d'àrids que ocupa un volum aproximat de 70 litres, equivalent a 55-60 kgs. segons la qualitat i el grau de puresa. D'aquí a l'endavant utilitzarem l'abreviatura "q^a".

4. Es tracta del Privilegi escripturat en pergami que se conserva en l'Arxiu Municipal de Sóller, signatura 5026. Fou transcrit per Josep RULLAN MIR en la "Historia de Sóller" (Tom I, Apèndix n° 44, p. 878-879).

5. A principis d'agost de 1472 Joan LLANERES, barber i cirurgià de Sóller i botiguer dels blats assegurats que el mercader Joan VIDAL ha fet entrar a la vila, és requerit pel Lloctinent Gral. a pagar "aquelles 70 L. en les quals és tingut salva just compte per raó de certs blats assegurats per lo dit Joan VIDAL a aquell acomanats e per aquell en la dita parròquia venuts, per lo quals, atès que és per raó de comanda, és obligat en persona". Pocs dies després i per la mateixa raó, el Lloctinent mana al Batle reial que faci execució dels béns d'En LLANERES fins que bastin per a pagar el deute i les despeses, "i si en Sóller no es troba for suficient (...), trametats les penyores en Ciutat per ser venudes". (ARM AH-189, f. 110g.- 7/8/1472) i (ARM AH-188, f. 127.- 25/8/1472).

Els problemes de Joan LLANERES devien ser greus, perquè el desembre del mateix any el Lloctinent mana al capdeguaita de Sóller que l'executi a causa de 22 L. 15 s. que devia a Pere SAFORTESA "per forment los ha fíat o venut, pagadores de llavors a la festa de Sant Andreu prop passat". (ARM AH-189, full solter.- 6/12/1472).

I novament a mitjan febrer de 1473 és requerit a prestar sagrament i homenatge "que dins tres dies se metrà dins lo càrcer reial de la Ciutat" per certs forments deguts al mercader Franci BISBAL (ARM AH-190, f. 31g.- 16/2/1473).

6. El deute públic de les viles de la Part Forana d'aquest període i les mesures encaminades a reduir-lo han estat estudiades per A. SANTAMARIA: "La deuda pública en la parte foránea de Mallorca, al finalizar el siglo XV" en

ANUARIO DE ESTUDIOS MEDIEVALES n° 8, p. 257-304.- Barcelona, 1972-1973.

7. A. SANTAMARIA ("La época de...", p. 27-272) opina que el 1497 se necessitaven 200.000 q^a i en 1502, 1503 i 1504 aquesta xifra se situava en 220.000 q^a. Les mateixes xifres són acceptades per J. JUAN VIDAL, qui ha publicat també els esmentats manifests (op. cit.).

8. D'aquesta quantitat, al manco 10.000 q^a se reexpediaren cap a Tarragona i Tortosa on la manca de forments fou també important aquest any. (ARM AGC-10, f. 133.- Dimarts, 3/9/1471).

9. El llibre de Clavaria de Macià STEVE, notari de Sineu i Síndic Clavari de la Part Forana, ens assabenta dels noms dels mercaders i les quantitats que cada un d'ells subministraren:

"Los de Sóller han pres,	
primo del honor Antoni de VERI	26 q ^a 1 b.
de Joan JOLIT	9 q ^a 3 b.
d'En Joan BERARD	4 q ^a 4 b.
de Simon SERRALTA	18 q ^a 3 b.
de Francesc BARTOMEU	6 q ^a 3 b.
d'Antoni VETLORI	5 q ^a 3 b.
de Luis PARDO	1 q ^a
de Felip PONT	2 b.
del honor En Joan FALCO	5 q ^a 3 b.
de Macià REYE	5 q ^a
del honor En Joan VIDAL	449 q ^a 2 b.
d'altra part tenen e han preses del dit VIDAL	94 q ^a 4 b.
de mossèn Perot PARDO en moltes partides	63 q ^a
d'altra part d'ell mateix	205 q ^a
	894 q ^a 3 b."

(ARM AH-4127, f. 54g i ss.).

10. El 31 març 1472 els Jurats li constitueixen 5 L. de salari "per raó de l'administració que ha feta del forment de la vila e per lo que resta fins sia tot distribuït". (AMS S-1, f. 38g.- 31/3/1472).

11. Aquest esclau havia estat cedit temporalment a la vila per mesurar els blats assegurats i el Consell deia que el seu amo devia doblers per la taxa del repartiment, mentres aquell reclamava els salaris del captiu. El 5 de març anterior Francesc ANDREU havia fet un requeriment notarial als Jurats exigint la restitució de l'esclau i la satisfacció dels jornals. Finalment, els Jurats acorden alliberar l'esclau en la forma descrita. No obstant, passen els 15 dies i els exactors no es curen de desempresonar-lo, iniciant-se les execucions contra ells. La situació es perllongaria fins el 8 de juliol, quan el Lloctinent Gral. obliga als exactors a alliberar el captiu i als Jurats a arribar a un acord amb Francesc ANDREU pel que fa als jornals. Però entre unes coses i altres, l'esclau havia passat quatre mesos a la presó. (ARM Notaris: M-10, f. 15g), (AMS S-1, f. 36g, 37g, 47 i 47g) i (ARM AH-188, f. 97).

12. Es tracta de les quantitats següents:

DATA	VOLUM	SUBMINISTRADOR	PROCEDENCIA	DATA DE SUBMINISTRE
10/11/1472	200 q ^a	Mateu VENY	Porreres	Per Pasqua
13/11/1472	150 q ^a	Perc CARBONEILL	Santanyi	_____
30/04/1473	100 q ^a	Mateu VENY	Porreres	_____
30/04/1473	300 q ^a	Mossèn Perot PARDO	Robines	Pel maig

13. L'onze de gener de 1474 els Consellers Salvador CUSTURER i Gabriel MIRO passen comptes amb ells en la forma següent: "En nom de N° Sr. Déu Jesucrist e de la sua mare benedida, amen. Nos en Gabriel MIRO e Salvador CUSTURER, oïdors de comptes elets per los honors Jurats e Consell de la vila de Sóller en los blats administrats de l'any 1473 fins lo dia d'avui pels honors Miquel CEQUENAL e Jaume CODONYER, havérem N° Sr. Déu davant nostres ulls. Havem vist una volta e moltes los dits comptes d'un e d'altre de dates e rebudes així de venedures, porgues, minutes e porgar, trencadures e totes altres coses qui sien intervengudes per los dits blats, condempnam lo dit Jaume CODONYER en dar e pagar a la vila 53 L. 1 s. 6 d.. E més condempnam a aquell en dar a la vila 5 L. 8 s. 6 d. per raó dels ordís e avena restants en poder seu; perquè suma tot 58 L. 10 s. E més ha a dar raó a la dita vila de 20 q^a 3 b. de porgueses.

E més havem vist lo compte del honor Miquel CEQUENAL; ço és, dels diners los quals ha administrat per la vila, e vistes les dades e les rebudes és tornador a la dita vila en 22 s. 2 d., e en aquelles lo condempnam. E lo dit Miquel és tingut pagar los traginers qui anaren de Binissalem en Ciutat e los qui anaren de Ciutat a Porreres, e en això lo condempnam.

E més declaren a major cautela per raó de les missions les quals se podrien fer contra la vila per raó de la resta

dels blats del discret Baptista ROTLAN, qui són 63 L. 14 s. 4 d., de les quals los dits honors Jurats han potestat del Consell de pagar aquelles dels blats de la botiga de Cristòfol PALLICER o ço que fora vist segons consta per determinació pocs dies ha són passats". (AMS S-1, f. 83g.- 11/1/1474).

14. En virtut d'aquesta potestat, els Jurats obtenen els cereals següents:

DATA	VOLUM	SUBMINISTRADOR	PROCEDENCIA	DATA DE SUBMINISTRE
18/10/1473	100 + 50 q ^a	Pere CARBONELL	Santanyí	Novembre
22/10/1473	50 q ^a ordi	Matcu VENY	Porreres	Novembre
1474	50 q ^a ordi	En REBA	Porreres	_____

15. Sembla que aquests missatgers no tingueren gaire èxit, ja que pel gener de 1474 s'acordava que "per quant alguns singulars han perdut alguns jornals per anar al Pla a blat e no han hegut càrrec e són tornats de buit, que els Jurats ho paguin dels diners comuns de la vila, remetentho a llur discreció". (AMS S-1, f. 82g.- 10/1/1474).

16. Una nota solta ens assabenta de les despeses realitzades en el descarregament i venda d'aquests blats:

"Assò són les missions qui's són fetes en lo blat de la botiga:

Item per descarregar e mesurar ..... 14 L. 10 s. 8 d.

Item per tirar de mar aci ..... 17 L.

Item per 3 homes, un a mar e dos a la botiga ..... 1 L. 16 s.

Item per los Jurats per rebre lo blat, qui són ils jorns ..... 3 L.

Item per un home que llogaren en Ciutat qui entrà en la barca per mostrar lo port e remolcar la barca ..... 4 L. 10 s.

Item per vendre lo blat e trencadures ..... 27 L. 10 s.

Item per disminució del blat ..... 20 L.

(AMS S-1, full solter sense data).

17. De les 1.028 q^a 3 b., mossén PARDO descomptà 38 q^a 5 b. 2 a. de porgueses. Una vegada venut el blat, els oïdors de comptes Jaume CASTANYER, Pere FRONTERA i Gabriel BUSQUET revisen la comptabilitat de l'administrador Cristòfol PALLICER, que resta debitor a la vila per 68 L. 18 s. 4 d. A finals de juliol de 1474 l'esmentat PALLICER queda absolt d'aquest deute. (AMS S-1036, f. 19) i (AMS S-1, f. 96g.- 30/5/1474).

18. La única referència ens la proporciona la determinació del Consell celebrat el 3 d'agost 1474, en la qual s'acordà que "sobre el blat de la partió de la Ciutat (...) un dels Jurats vaja a Ciutat e que reba aquell en nom de la vila". (AMS S-1, f. 97.- 3/8/1474).

19. En total obtingueren les partides següents:

DATA	VOLUM	SUBMINISTRADOR	PROCEDENCIA	DATA DE SUBMINISTRE
02/10/1474	50 q ^a	Pere FRONTERA	_____	Abans T. Sants
30/08/1474	100 + 50 q ^a	Gabriel STEVA	Lluçmajor	Gener 1475
30/08/1474	150 + 50 q ^a	Pere CARBONELL	Santanyí	Carnestoltes
14/10/1474	100 + 50 q ^a	N'ANDREU	Manacor	Carnestoltes
12/11/1474	200 + 300 q ^a	Matcu VENY	Porreres	Febrer 1475
15/01/1475	100 q ^a	Pere CASTANYER	_____	Pasqua

20. Només prestaren jurament Francesc ARBONA, Cristòfol PALLICER i Joan ARBONA, menor. (AMS S-1, f. 127g.- 7/1/1476).

21. Els contractes són els següents:

10/09/1476.- Andreu DENUS de Santanyí, a través del seu fill Jordi, assegura 400 q^a de blat i 200 q^a d'ordi i civada subministrables abans de Tots Sants amb l'ajuda de 8 d. per q^a només pel blat "en ajuda del port de la mar fins a la vila" i dret sobre la botiga comuna.

30/09/1476.- Pere CARBONELL, Rector de Santanyí, assegura 200 q^a de blat i 20 q^a de respit més 100 q^a d'ordi a fornir abans de Nadal, amb l'ajuda de 8 d. per q^a de blat.

28/01/1477.- Lluç TURNER i Matcu GARRIGA cobren del Clavari Antoni TRIES 7 L. 10 s. per haver aportat 225 q^a de blat, a raó de 8 d. per q^a.

(AMS S-1, f. 142 i 143) i (AMS S-1037, f. 7g).

22. El 9 d'octubre, "atès que en lo present any són moltes feines e molts negocis per raó de l'esplet bo que penja", es Jurats pensen que és un bon moment per rescabalar certes quantitats que es duen a la vila, i encomanen la recaptació a Bartomeu ARBONA abans de Carnestoltes.

Els morosos eren les persones següents:

"Antoni GARAU, per restes de forment de la vila.....	10 L.
Per resta de la sal que li fone acomanada	9 L. 5 s.
Pere BUSQUET, per condempnació de la sua Juraria	2 L. 2 s.
Jaume OLIVER, resta de 30 L. Deu pagar 24 L., com haja pagades 6 L.	
per 1.000 teules les quals han servit a la drassana; les quals 30 L. són prorrata de major quantitat 24 L.	
Cristófol PALLICER, per raó de la fleca	(en blanco)"

(AMS S-1, f. 145.-9/10/1476).